

NITRIANSKA VÝZVA

„*Ludia, ľubiaci sa vo spolok, túžiaci božím rastom rásť už odteraz!*“ Dnešná konferencia by sa stala iba ďalšou premárnenou príležitosťou, ak by sme nezdôraznili skutočný zmysel cyrilometodského odkazu, v podstate vysvetľujúci inak ťažko pochopiteľný fakt, že sa udržoval a udržal v našom kultúrnom vedomí či podvedomí 1150 rokov. A kde je príhodnejšie ho pripomenúť, než práve v Nitre?

Konštantín Filozof v Proglase ponúka podstatne viac, ako sa z neho pri všetkých interpretáciách doteraz vyčerpalo. A pritom on sám naliehavo vyzýva: „**Otvorte dvere ducha svojho pozorne!**“ Zmysel, význam a posolstvo Proglasu spočíva v základnom odkaze, ktorý možno v súčasnosti vysloviť tézou: **Vyššie nad inteligenciou rozumu stojí inteligencia ducha**. Všetci cítime rozdiel medzi „rozumný“ a „múdry“, nie sú to synonymá. Bez tohto poznania by nám naďalej zostával iba „nerozumný rozum“ - hlboko obsažný oxymoron, sám v sebe obsahujúci skutočný základ filozofie – lásku k múdrosti.

Múdrosť je poznávacím znamením inteligencie ducha. Poznanie skutočných hodnôt. „Nerozumný rozum“ vyprodukoval iba kultúru nihilizmu, prevrátených hodnôt, čoraz väčšími nás posúva do virtuálneho sveta bez pravidiel a istôt, pripravuje nás na budúcnosť novodobého otrokárstva a kanibalizmu (tiež aj novodobého – zločiny pre transplantáciu orgánov), sme svedkami deštrukcie ľudských vzťahov, atomizácie, manipulácie verejnej mienky masmédiami, aby nik nebol schopný zavolať „kráľ je nahý“. Človek sa stáva závislým, je neustále drezírovaný na to, aby živil v sebe len materiálne záujmy, stáva sa **homo konzumus**, vyčerpaný tlakom na výkon, neschopný ani milovať, ani dôstojne ľudsky žiť, vytvorí si vlastné presvedčenie. Neprichádza nám na um, že opäť už-už stojíme na špičkách, aby sme dosiahli na zakázané ovocie zo stromu poznania dobrého a zlého, poháňaní vlastnou samofúbosťou, tým večným našepkávaním „nerozumného rozumu“ – „Budete múdri ako bohovia.“

Sme osamelými jedincami v anonymnej množine prázdnych ľudí. Hlavy máme preplnené množstvom zväčša nepotrebných informácií, ale nie sme múdri, naše srdcia sú duchovne prázdne. Stávame sa bezduchými zbabelcami, nevieme načúvať svojim vnútorným pocitom, nemáme čím zahnať vtieravý pocit prázdna, tiesne, keď sme sami a opustení. Iba chémiou – antidepresívami, resp. hlučnosťou diskotiek, drog, brutality voči slabším. Stávame sa lacnou a bezvýznamnou hračkou „zlatého teľaťa“ určujúceho čo je „in“, vopred obetovanými pešákmi na šachovnici biznisu.

Nie sme slobodní, vo víre decibelov vôkol nás nedokážeme zachytiť tichý a pokojný hlas vlastného vysielania. Sloboda vyžaduje nielen rozum, ale aj ducha, ktorý ho prežaruje vyšším poznaním. Poznaním prepojenosti svojho JA s MY, osobnej zodpovednosti každého jednotlivca za celé spoločenstvo. Treba prestať merať prosperitosť záujmami jednotlivcov, spoločností, štátov,

povýšiť nad ne záujmy ľudstva, teda dôstojnosti človeka.

Zatiaľ človek dnešných dní má pocit stiesnenosti svojej existencie v priestore a čase, neistoty z devalvácie hodnôt, ktoré pokladal za základné. Jednoducho – civilizačné štádium, otvorené v druhej polovici 18. storočia Francúzskou revolúciou, sme už svojimi detailnými vkladmi vyplnili. Šliapeme si po päťach a nevieme čo ďalej. Vytvorili sme si obraz váženého a víťazného rozumu, avšak zisťujeme, že nie je dokonalý, že nás neuspokojuje, že mu čosi ľudské chýba. Zatiaľ je isté iba jedno: starý pancier nám už nestačí, nedovoľuje nám konať v harmónii s celkom. Je už pritesný, sputnáva nás. Nahromadená kvantita potrebuje prerásť do kvality.

Túžime po novom priestore pre svoju aktivitu, ale zatiaľ sa neodvažujeme prekročiť hranice starého. Jeho kvality si vyžadujú iné zákony, ktoré začíname iba nejasne tušiť, ale neodvážime sa ich pomenovať, lebo naše pojmy nemajú s nimi rovnaký význam: v inom štáte platí iná mena – a my jej budeme musieť naše vklady prispôbiť. Avšak nevieme, čo bude zmeniteľné, ktoré z našich hodnôt hodnotami zostanú. No niečo naznačuje zákon kontinuity a diskontinuity uchovávaný v pamäti ľudstva. Možno predpokladať, že hodnoty, ktoré prechádzali z jedného civilizačného obdobia do ďalšieho, hodnotami zostanú aj naďalej. Ide predovšetkým o kvality **duchovné**, ich kvalita sa tisícročiami nemení, napríklad statočnosť, ušľachtilosť, zodpovednosť, spoľahlivosť, nezištnosť, súciti..., čiže „Duch spájajúci ušľachtilých a dobrých ľudí tejto zeme, ktorého nemôže žiadna doba zničiť“ – ako sa vyslovil Beethoven v súvislosti so svojou Deviatou symfóniou.

Budúce civilizačné štádium by malo byť v znamení syntézy rozumu a ducha, avšak v usmerňovaní „rozumu“ (v dnešnom chápaní) duchovnom, malo by dozrieť k vyššej ľudskej múdrosti – inteligencii prežiaranej duchom, novým poznaním, ku ktorému nás, hádam prekvapujúco, vyzýva už Proglas.

Revolúcia ducha skutočne bude musieť prísť. V oblasti duchovna, ktorú sme buď nesprávne chápali, alebo chceli ignorovať, pokiaľ sa nevtesnala do oblasti „víťazného rozumu“, čakajú ľudstvo najväčšie dobrodružstvá poznania. Nový civilizačný priestor sa zrejme otvorí práve prostredníctvom vedy, unikátneho vedeckého objavu úplného rozkladu matérie, ku ktorému neustále smerujeme. Mám na mysli výrok francúzskeho filozofa a matematika Henriho Poincarého: „Rozklad matérie vás povedie k poznaniu jej duchovnosti. Veľké obrátenie ľudstva nastane, až idea bude postavená na miesto hmoty.“

Avšak v tomto kontexte dôrazne treba pripomenúť myšlienky **J. M. Hurbana** už z roku 1846 – v úvodnej štúdii **Veda a Slovenské pohľady**, ktorá vychádza zo slovenskej duchovnej filozofickej tradície, prijatia spoznania „*nerozumného rozumu*“, „*zákona duchovného*“, „*lebo je Boha poznať totiž potrebné*“, z čias cyrilo-metodského pôsobenia a udržiavajúceho sa v duchovnosti, filozofii našej ľudovej kultúry. **Veda má byť najčistejšie vychovávanie človeka aj človečenstva, má byť obsiahnutím univerza nielen nazeraním vonkajším (zmyslami), ale**

predovšetkým vnútorným, intuíciou (jasnozrivosťou, inšpiráciou), **má skúmať nielen „telo“ sveta, ale aj jeho „dušu“**. Takéto dokonalé nazeranie „podobá sa oceánu, ktorý je sútokom tisícorakých vôd, riek, jazier a morí“. Čiže ide o syntézu. A dvoma hlavnými prekážkami na ceste k pochopeniu takejto univerzálnej vedy sú: pretrvávajúca duchovná neprebudenosť hlbokou vzdelanosťou v symbióze s vierou a umením, ale rovnako aj civilizácia „zavítá v poduškách luxusu, rozkoše a pohodlia“, ktorej Mefisto zobral schopnosť viery, a tým aj schopnosť prieniku do duchovna ako podmienky pochopenia celostnej vedy“. „Západniarsky rozum“ má „sekajúcu, rozdeľujúcu povahu, vytvára separátne systémy, ktorým chýba zjednocujúci duch“, ale skutočná veda má sprostredkovať „porozumenie ľudského ducha vyšším duchovným túžbam“, má byť priestorom harmónie, jednoty, tolerancie. Vzdelanie vedie k špecializácii, múdrosť k pochopeniu celku. Preto Hurban vyzýva: „**Nám je treba viery pre vedu a vedy pre vieru – a toto ako základ veľkého života namiereného do budúcnosti.**“ A práve úloha sprostredkovať svetu poznanie univerzálnej vedy, založenej na ľudskosti, stojí pred slovenskými vzdelancami ich schopnosťou **syntézy** rozumu a ducha. Tu je naša obrovská šanca „zastať pred svetom vo svetle úcty!“

Cesta k duchovnu je jedinou šancou pre budúcnosť ľudstva, pretože ak sa nepredobeme cez škrupinu svojho sputnávajúceho trojrozmerného vajíčka do štvrtého rozmeru nekonečného sveta univerza, udusíme sa v ňom svojím vlastným egoizmom. To je naše poslanstvo, originálny vklad do globálnej kultúry, „kodifikovaný“ aj v našom štátnom znaku, ktorého obsah sme doteraz v úplnosti nedocenili.

Slovenská výzva pre Európu a svet! Potvrdil ju aj roku 1996 jasnozrivý duch – Ján Pavol II., ktorý ustanovil Sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy: „Slovensko má čo ponúknuť Európe a svetu, Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobre si to uvedomte!“ Európe, „prežívajúcej chúlостivé obdobie svojich dejín“, má ponúknuť „doplňok ducha – doplnok viery, nádeje a lásky, doplnok pravdy, slobody, spravodlivosti a pokoja“. Ale musíme si najskôr ešte svoj „prameň živej viery“ vyčistiť – tu treba požiadať o spoluprácu predovšetkým verejnoprávnu televíziu, tlač, pripomínať univerzálny Aristotelov postulát zmyslu umenia pre katarziu vnímateľa: 1. umenie očistiť jeho myseľ; 2. umenie povznášať jeho ducha; 3. podopierať ho na jeho ceste životom. A podnecujme vzťah k našej ľudovej kultúre! Jazykovedci, nekompromisne strážte noblesu našej reči – to je cyrilo-metodský odkaz pre vás!

Máme najvyšší čas uvedomiť si, že je nevyhnutné dozrieť z človeka rozumného (nesprávne označovaného ako sapiens, lebo zatiaľ je ešte stále len „prúdens“ – rozumný), cez jeho súčasné štádium – človeka konzumného, k najvyššiemu, finálnemu vývinovému stupňu – homo spírualis – človeka duchovného, a tým aj múdreho. Preto Nitrianska výzva pre nás, pre Európu, pre svet znie:

Otvorme dvere duchu!

Eva Fordinálková